

Державна служба України з надзвичайних ситуацій
Інститут державного управління та наукових досліджень
з цивільного захисту

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова Державної служби України з
надзвичайних ситуацій
генерал-майор служби цивільного захисту

Сергій КРУК

« ____ » _____ 2022 р.

ПРОГРАМА ІНСТРУКТАЖУ
членів добровільних формувань цивільного захисту

Київ 2022

СЕД АСКОД
ДСНС № 01-3756/09 від 18.04.2022
Сертифікат 5FBV77F7B650371D040000002E36010085320300
Підписувач Крук Сергій Іванович
Дійсний з 18.02.2022 0:00 по 17.02.2024 23:59

Програма інструктажу добровільних формувань цивільного захисту. – К.: ДСНС, ІДУ НД ЦЗ, 2022. – 11 с.

Розробники:

Державна служба України з надзвичайних ситуацій.

Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту.

Програму схвалено Вченою радою ІДУ НД ЦЗ: протокол від «11» квітня 2022 року № 3

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Добровільні формування цивільного захисту (далі – ДФЦЗ) утворюються під час загрози або виникнення надзвичайних ситуацій для проведення допоміжних робіт із запобігання або ліквідації наслідків таких ситуацій за рішенням місцевої державної адміністрації, органу місцевого самоврядування.

Вказане рішення приймається керівником місцевої державної адміністрації, органу місцевого самоврядування шляхом видання розпорядчого документа, яким передбачається утворення добровільних формувань цивільного захисту. Також доцільно визначити перелік осіб, які залучаються до ДФЦЗ. Права ДФЦЗ та громадян, які виконують завдання у їх складі, а також обов'язки таких громадян, визначаються відповідно до Кодексу цивільного захисту України (далі – Кодекс ЦЗ).

До складу ДФЦЗ включаються громадяни, які за станом здоров'я придатні до військової служби та не досягли граничного віку перебування військовозобов'язаних у запасі другого розряду (60 років, для військовозобов'язаних запасу вищого офіцерського складу – до 65 років).

Програма інструктажу добровільних формувань цивільного захисту (далі – Програма) розроблена з метою реалізації положень п. 5 статті 27 Кодексу цивільного захисту щодо необхідності знання та дотримання громадянами, залученими до складу ДФЦЗ, заходів безпеки, правил поведінки в зоні надзвичайної ситуації, а також способів захисту від надзвичайних ситуацій, порядку надання домедичної допомоги та правил користування засобами захисту.

За підсумками проведення відповідних інструктивних занять громадянам, які є членами добровільних формувань цивільного захисту, видається довідка, що засвідчує проходження програми інструктажу членів добровільних формувань цивільного захисту (додаток 1).

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№з/п	Модуль Тема заняття	Час, хв.
Модуль 1		
1	Заходи безпеки та поведінка члена добровільного формування цивільного захисту в умовах збройної агресії Російської Федерації	15
2	Правила безпеки при проведенні аварійно-рятувальних робіт	15
Модуль 2		
1	Особливості виконання завдань добровільними формуваннями цивільного захисту в умовах збройної агресії Російської Федерації	15
2	Види та порядок використання засобів індивідуального захисту членами добровільних формувань цивільного захисту	15
Модуль 3		
1	Серцево-легенева реанімація	30
2	Травми	30
Загальний час інструктажу		120

3. СТРУКТУРА ПРОГРАМИ

Модуль 1

Заходи безпеки та охорони праці під час ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації

Забезпечення безпеки та збереження здоров'я – головний фактор охорони праці в умовах сьогодення.

Охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів і засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини в процесі трудової діяльності (Закон України «Про охорону праці»).

Тема 1: Заходи безпеки та поведінка члена добровільного формування цивільного захисту в умовах збройної агресії Російської Федерації

1.1. Загальні вимоги з охорони праці та безпеки в умовах збройної агресії Російської Федерації

Статистика та аналіз загибелі та отримання травм. Модель життєдіяльності людини. Визначення: безпека загроза, небезпека, надзвичайна ситуація. Законодавство України з питань безпеки та охорони праці. Профілактика отримання травм та проведення запобіжних заходів. Основні вимоги Закону України «Про охорону праці» та Правил безпеки праці в системі цивільного захисту.

1.2. Алгоритми дій члена добровільного формування цивільного захисту, що раптово опинився під обстрілом, авіаційним ударом, бомбардуванням, в осередку пожежі або у зруйнованій (вибухом) будівлі

Загальні заходи безпеки при загрозі надзвичайної ситуації. Дії у випадку одержання сигналів про небезпеку вдома чи на робочому місці. Організація евакуації. Основні запобіжні заходи в умовах воєнного характеру. Підготовка квартири чи оселі. Дії під час повітряної небезпеки. Дії у разі руйнування будівлі.

1.3. Поведінка члена добровільного формування цивільного захисту, який виявив (знайшов) міну, гранату або інший вибуховий пристрій

Види вибухових пристроїв. Характерні ознаки вибухових пристроїв. Порядок дій у разі їх виявлення. Оповіщення. Огородження місця. Що забороняється.

1.4. Правила поведінки члена добровільного формування цивільного захисту під час терористичного акту, у тому числі захоплення у заручники

Організація повідомлення про подію. Обов'язки керівника підрозділу (організації) у разі терористичного акту. Якщо вас захопили у заручники - правила поведінки.

Тема 2: Правила безпеки при проведенні аварійно-рятувальних робіт

2.1. Порядок евакуації (транспортування) людей із будівель та приміщень, де сталася пожежа або вибух

Загальні правила дій у разі виникнення пожежі або під час вибуху. Оповіщення. Алгоритми дій під час пожежі, у т.ч. якщо пожежа застала людину на виробництві, в торговому центрі, житловому будинку, вагоні потяга, лісі, на відкритій місцевості тощо. Заходи безпеки під час евакуації. Первинні засоби пожежогасіння та порядок їх використання.

2.2. Правила безпеки під час проведення аварійно-рятувальних робіт у завалах будівель після вибухів та пожеж

Порядок поведінки людини, яка опинилася під завалом. Невідкладні дії для рятування людей з-під завалів будівлі. Засоби життєдіяльності та захисту. Психологічна допомога.

2.3. Правила безпеки при раптовому застосуванні ворогом отруйних речовин бактеріологічної, хімічної та психотропної зброї

Засоби захисту. Оперативне оповіщення. Захисні споруди. Рівні безпеки та захисне оснащення персоналу. Захист від бойових отруйних речовин: нервово-паралітичної дії, хімічних речовин психотропної дії, задушливої дії, шкірно-наривної дії, ураження хлором тощо. Захист при застосуванні аміаку та фосфорних боєприпасів.

Модуль 2

Особливості виконання завдань добровільними формуваннями цивільного захисту в умовах збройної агресії Російської Федерації.

Засоби індивідуального захисту

Тема 1. Особливості виконання завдань добровільними формуваннями цивільного захисту в умовах збройної агресії Російської Федерації

1.1. Основи захисту від воєнної надзвичайної ситуації

Оповіщення та інформування в умовах воєнної надзвичайної ситуації. Укриття в захисних спорудах цивільного захисту. Організація та проведення евакуаційних заходів.

1.2. Особливості проведення допоміжних робіт добровільними формуваннями цивільного захисту в умовах збройної агресії Російської Федерації

Обмін інформацією з військовими формуваннями. Вибір безпечних місць для розташування техніки, прокладання маршрутів руху. Вибір шляхів евакуації та місць збору сил і засобів у разі раптового погіршення оперативної обстановки. Можливі укриття на випадок обстрілу району проведення робіт.

Тема 2. Види та порядок використання засобів індивідуального захисту членами добровільних формувань цивільного захисту

2.1. Класифікація та будова засобів індивідуального захисту

Класифікація засобів індивідуального захисту. Призначення, склад та будова індивідуальних засобів захисту органів дихання. Призначення, склад та будова індивідуальних засобів захисту шкіри.

2.2. Правила користування засобами індивідуального захисту

Правила використання засобів індивідуального захисту при застосуванні хімічної зброї, аварій на хімічно небезпечних об'єктах. Використання засобів індивідуального захисту при проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт. Використання засобів індивідуального захисту під час транспортування тіл (останків) загиблих, померлих під час збройного конфлікту.

Модуль 3

Надання домедичної допомоги

Забезпечення особистої безпеки і збереження свого здоров'я – одна з найважливіших сторін практичних інтересів людини, особливо в умовах сьогодення.

Домедична допомога – комплекс невідкладних медичних та організаційних заходів, спрямованих на врятування та збереження життя людини, що раптово захворіла або постраждала, та на мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я, що здійснюються на місці події особами, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти основними практичними навичками з рятування та збереження життя людини, яка перебуває у невідкладному стані, та відповідно до закону зобов'язані здійснювати такі дії та заходи (Закон України “Про екстрену медичну допомогу”).

Тема 1. Серцево-легенева реанімація

1.1. Базовий алгоритм: перевірити безпеку → перевірити свідомість → покликати на допомогу → відновити прохідність дихальних шляхів → перевірити наявність дихання → зателефонувати 103 → 30 натискань → 2 вдихи.

1.2. СЛР у дорослих, підлітків та новонароджених

Серцево-легенева реанімація (СЛР) – система заходів, спрямованих на відновлення життєдіяльності організму і виведення його зі стану на межі біологічної смерті. Включає в себе штучну вентиляцію легень (штучне дихання) та непрямий масаж серця. Рішення про початок СЛР приймається за відсутності реакції на подразники і відсутності видимого дихання протягом 10 секунд.

Співвідношення вдихів з непрямим масажем серця у дорослих 2 рятувальних вдихи потім 30 натискань.

У дітей спочатку 5 рятувальних вдихів потім 15 натискань чередувати з 2 вдихами.

1.3. Стабільне положення

Стабільне бокове положення забезпечує певний рівень фіксації потерпілого, запобігає подальшому травмуванню та забезпечує прохідність дихальних шляхів. Голова потерпілого зафіксована, тіло навіть у непритомному стані не скочується та не зміщується.

Тема 2. Травми

2.1. Кровотечі

Види кровотеч. Методи зупинки кровотеч: тиск на рану, стискаюча пов'язка, джгут типу САТ, джгут Есмарха, закрутка, тампонування рани.

2.2. Травматична ампутація

Алгоритм надання домедичної допомоги при травматичній ампутації.

2.3. Переломи

Ознаки закритого та відкритого переломів. Методи та правила фіксації переломів (імобілізація).

2.4. Синдром тривалого здавлювання

Алгоритм надання домедичної допомоги при синдромі тривалого здавлювання.

2.5. Інші травми

Особливості надання домедичної допомоги при травмі ока, грудної клітки, евітерації внутрішніх органів, сторонніх тілах, травмі хребта.

ЛІТЕРАТУРА

Модуль 1

1. Конституція України.
2. Закон України «Про охорону праці».
3. Кодекс законів про працю України.
4. Постанова КМУ від 17.04.2019 № 337 «Про затвердження Порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві».
5. Постанова КМУ від 22.03.2001 № 270 «Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру».
6. Наказ МНС України від 07.05.2007 № 312 «Про затвердження Правил безпеки праці в органах і підрозділах МНС України».
7. Наказ МНС України від 18.08.2006 № 540 «Про затвердження інструкції про порядок розслідування, ведення обліку нещасних випадків в органах і підрозділах МНС», зареєстрований в Міністерстві юстиції 10 жовтня 2006 р. за № 1106/12980.
8. Тимчасові рекомендації щодо індивідуального захисту персоналу ДСНС при застосуванні бойових отруйних речовин та небезпечних хімічних речовин в умовах збройного конфлікту (окреме доручення ДСНС від 30.03.2022 № В-139).

Модуль 2

1. Конституція України.
2. Постанова КМУ від 21 серпня 2013 р. № 616 «Про затвердження Положення про добровільні формування цивільного захисту»
3. Наказ МВС України від 26.04.2018 № 340 «Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту та Статуту дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж», зареєстрований в Міністерстві юстиції 10 липня 2018 р. за № 801/32253.
4. Радіаційний, хімічний, біологічний захист підрозділів: навчальний посібник. Х.: ФВП НТУ «ХП», 2011.
5. СОУ МНС 75.2-00013528-006:2011 Режими діяльності рятувальників, що використовують засоби індивідуального захисту під час ліквідування наслідків аварій на хімічно та радіаційно-небезпечних об'єктах.
6. СОУ МНС 75.2-00013528-005:2011 Комплект засобів індивідуального захисту рятувальників.

Модуль 3

1. Крилюк В.О., Юрченко В.Д., Гудима А.А., Кузьмін В.Ю., Кузьмінський І.В., Самофал С.С., Шведова О.Є., Падалка В.М. Домедична допомога (алгоритми, маніпуляції): методичний посібник. Київ, 2014. 82 с.

2. Домедична допомога на місці події: практичний посібник / Волянський П.Б., Гринзовський А.М., Гур'єв С.О. та ін; за заг. ред. д. н. держ. упр., професора П.Б. Волянського та д. мед. н., професора С.О. Гур'єва. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 224с.

3. Крилюк В.О., Гур'єв С.О., Іскра Н.І., Гудима А.А., Соловійов О.С., Кузьмін В.Ю., Максименко М.А., Кузьмінський І.В., Доморацький О.Е., Гродецький В.К., Сурков Д.М., Дзецюх Т.І., Самофал Ю.Є., Крижевський В.В. Екстрена медична допомога травмованим на догоспітальному етапі: навчальний посібник. Київ, 2017. 400 с.

4. Протоколи з надання екстреної медичної допомоги рівня базової підтримки життя (BasicLifeSupport - BLS) «Перший на місці події»: навчальний посібник / Г.Г. Рошнін, С.В. Синельник, О.М. Пархоменко та ін., за ред. проф. Г.Г. Рошніна. Київ, 2018. 120 с.

5. Пам'ятка з домедичної допомоги рятувальника ДСНС України: посібник / П.Б. Волянський, А.М. Гринзовський, С.О. Гур'єв, М.Л. Долгий та ін.; за заг. ред. д. н. держ. упр., професора П.Б. Волянського та д.мед.н., професора С.О. Гур'єва. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 64 с.

6. Крилюк В.О., Кузьмін В.Ю., Кузьмінський І.В., Цимбалюк Г.Ю., Губенко І.Я., Федосєєва О.В. Домедична допомога. Травма (Алгоритм та маніпуляції): методичний посібник. К., 2017. 84 с.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій

(навчальний пункт ГУ ДСНС України, заклад освіти ДСНС, НМЦ ЦЗ та БЖД)

ДОВІДКА

Видана _____,
(ПІБ)

який є членом добровільного формування цивільного захисту _____

_____ (місцевої державної адміністрації, органу місцевого самоврядування)

про те, що він прослухав інструктивні заняття, що передбачені програмою інструктажу членів добровільних формувань цивільного захисту тривалістю 120 хвилин.

Керівник
навчального пункту
ГУ ДСНС України,
закладу освіти ДСНС,
НМЦ ЦЗ та БЖД

_____
(підпис)

_____
(ПІБ)

МП